

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Υπό
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΑΓΑΠΗΤΟΥ (D. Phil.),
(Επιστημονικού Ερευνητή ΚΕΠΕ* και Ειδικού Επιστήμονα ΑΣΟΕΕ)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χώρα μας σύμφωνα με τη συνθήκη προσχωρήσεως στην ΕΟΚ (1979) έχει υποχρέωση να προβεί σε εναρμόνιση του φορολογικού της συστήματος. Αυτό ισχύει τόσο για την έμμεση φορολογία όσο και τη φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων. Στο άρθρο αυτό εξετάζεται και αναλύεται η αναγκαιότητα εναρμόνισης της φορολογίας εισοδήματος, ιδιαίτερα εκείνης των νομικών προσώπων, και παρατίθενται τα κυριότερα χαρακτηριστικά-κατευθύνσεις του προβλεπομένου συστήματος εναρμόνισης της ΦΕΝΠ από την ΕΟΚ. Στη συνέχεια αναλύονται οι επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, από τη φορολογική αυτή εναρμόνιση, και συγκεκριμένα: στην επιχείρηση - μετόχους, στον κρατικό προϋπολογισμό, στην κατανομή των πόρων, στην οικονομική ανάπτυξη και σταθεροποίηση της οικονομίας. Τέλος, συνοψίζονται τα κυριότερα συμπεράσματα.

* «Οι τυχόν απόψεις και κρίσεις αποτελούν προσωπικές γνώμες του συγγραφέα και δεν είναι δεσμευτικές για το ΚΕΠΕ».

2. ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΟΚ

Ένα από τα βασικά σημεία της Συμφωνίας Ιδρύσεως της ΕΟΚ (Treaty of Rome) είναι ότι οι χώρες-μέλη της Κοινότητας έχουν υποχρέωση να εξαλείψουν όλους εκείνους τους παράγοντες που δημιουργούν διαταραχή στις συνθήκες ανταγωνισμού, στην κίνηση των συντελεστών εργασίας - κεφαλαίου και στην εγκατάσταση των επιχειρήσεων ι.

Η εναρμόνιση των φορολογικών συστημάτων στις χώρες της ΕΟΚ αποβλέπει ακριβώς στην επίτευξη αυτών των στόχων. Συγκεκριμένα, η φορολογική πολιτική με την εφαρμογή της αρχής της «φορολογικής ουδετερότητας» (tax neutrality) αποβλέπει στην εξασφάλιση των συνθηκών που απαιτούνται για να υπάρχει πλήρης ανταγωνισμός. Σύμφωνα με την αρχή της ουδετερότητας η φορολογία με κανένα τρόπο δεν πρέπει να επηρεάζει την κίνηση των αγαθών - υπηρεσιών και των συντελεστών παραγωγής.

Η Συνθήκη της Ρώμης (αρθρ. 98) προβλέπει τον συμψηφισμό μόνον των εμμέσων φόρων στα σύνορα της Κοινότητας και δεν τον επιτρέπει στην περίπτωση των άμεσων φόρων. Το γεγονός ότι η Συνθήκη δεν αναφέρεται άμεσα (άρθρα 100- 102) στην εναρμόνιση των φόρων εισοδήματος αλλά μόνον των εμμέσων φόρων (αρθρ. 99) οφείλεται στην αντίληψη εκείνης της εποχής του 1960, ότι οι φόροι αυτοί δεν επηρεάζουν την εξέλιξη των τιμών, το εμπόριο και τους όρους ανταγωνισμού στο χώρο της Κοινότητας. Η αντίληψη αυτή αποδείχθηκε αργότερα εκ των πραγμάτων, με την εξέλιξη της Κοινότητας, ότι ήταν λανθασμένη και έγινε αντιληπτό ότι για να δημιουργηθεί μια πραγματική οικονομική ένωση και ενιαία αγορά ήταν απαραίτητο να εξουδετερωθούν οι διαταρακτικοί παράγοντες, όπως οι άμεσοι φόροι, που εμποδίζουν την ελεύθερη διακίνηση των συντελεστών της παραγωγής (κεφαλαίου - εργασίας) και γενικότερα την ελευθερία του τόπου εγκαταστάσεως.

Η σημασία των άμεσων φόρων πρέπει να αποδοθεί στην επίπτωση των φόρων εισοδήματος στους συντελεστές της παραγωγής. Ειδικότερα, ο φενπ επηρεάζει τον πολύ σημαντικό και πιο εύκολα μετακινούμενο συντελεστή παραγωγής (δηλ. το κεφάλαιο) και η δημιουργία ενιαίας ευρωπαϊκής κεφαλαιαγοράς θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα ελεύθερης διακίνησης των κεφαλαίων, συνεπώς, εάν δεν εναρμονιστεί η φενπ θα δημιουργεί διαταραχές σ' αυτό τον τομέα. Ο φεφπ

1. Minet P. (21), σελ. 105-218,1961

επίσης επηρεάζει την καθαρή αμοιβή εργασίας και συνεπώς τη διακίνηση των εργαζομένων. Εάν συνεπώς αποβλέπουμε στη δημιουργία ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας η εναρμόνιση της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι αναγκαία. Η σημασία επίσης των αμέσων φόρων στη δημιουργία «κοινής αγοράς» γίνεται σημαντικότερη εάν αμφισβητηθεί η υπόθεση της μη μετακυλίσεως των φόρων εισοδήματος προς τις τιμές. Δεν θα πρέπει επίσης να μας διαφεύγει ότι η εναρμόνιση της φεππ είναι τόσο αναγκαία όσο και εκείνη της φενπ γιατί εάν εναρμονιστεί μόνο η φενπ τότε τα διανεμόμενα μερίσματα θα φορολογούνται διαφορετικά και συνεπώς θα υπάρχουν φορολογικά εμπόδια στη διακίνηση τους και τελικά θα επηρεαστεί η διακίνηση των επενδυόμενων κεφαλαίων.

Αναλυτικότερα, οι άμεσοι φόροι, όπως επισημαίνεται στο πρόγραμμα που είχε υποβάλλει η Επιτροπή στο Συμβούλιο (1967 και 1973), είναι σκόπιμο να εναρμονιστούν, για τους εξής κυρίως λόγους :

α) Ο συντονισμός και η δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την εφαρμογή μιας μακροχρόνιας κοινής φορολογικής πολιτικής θα υποβοηθήσει στην εξασφάλιση αποτελεσματικότερης κοινής οικονομικής πολιτικής, β) Οι φόροι εισοδήματος πρέπει να είναι ουδέτεροι ώστε να μη διαφοροποιούν το κόστος παραγωγής και την αποδοτικότητα του κεφαλαίου και τελικά τους όρους ανταγωνισμού στο χώρο της Κοινότητας. Η χαμηλή π.χ. φορολογία των κερδών σε μια χώρα δεν διαφέρει από μια έμμεση επιχορήγηση των εγχώριων επιχειρήσεων, όπως επίσης χαμηλή φορολογία του προσωπικού εισοδήματος σε μια χώρα διαφοροποιεί, *ceteris paribus*, το εργατικό κόστος και κατά συνέπεια το κόστος παραγωγής στο χώρο της Κοινότητας. Το διαφορετικό, επίσης, ύψος των φορολογικών συντελεστών των αμέσων φόρων, ή/και ο τρόπος εφαρμογής του συστήματος παρακρατήσεως των φόρων στην πηγή, έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διακίνηση κεφαλαίου και εργασίας και γενικότερα στην κατανομή των πόρων στον κοινοτικό χώρο. Η μη εναρμόνιση επίσης της φορολογικής νομοθεσίας δεν υποβοηθεί στη μείωση της διπλής φορολόγησης των κερδών ή των εισοδημάτων γενικότερα στο χώρο της Κοινότητας, (ιδιαίτερα λόγω) της ύπαρξης διαφορετικών συστημάτων παρακρατήσεως των φόρων εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, γ) Η ύπαρξη διαφορετικών συστημάτων φορολογίας εισοδήματος δεν υποβοηθεί στην επιβίωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και, γενικότερα, εμποδίζει ή αποθαρρύνει τη συγχώνευση μικρών επιχειρήσεων, γιατί αναπόφευκτα δημιουργείται διαφορετική ή δυσμενής φορολόγηση της υπεραξίας που προκύπτει κατά τη συγχώνευση, με τελικό αποτέλεσμα την παρεμπόδιση του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης δυναμικής και διεθνώς ανταγωνισμής ευρωπαϊκής βιομηχανίας, δ) Η διαφορετική φορολόγηση των κερδών στις χώρες-μέλη της ΕΟΚ ευνοεί τις πολυεθνικές εταιρίες που έχουν τη δυνατότητα να δια-

κινούν τα κέρδη τους εκεί που φορολογούνται λιγότερο και παρουσιάζουν συνεχώς αυξανόμενη δραστηριότητα. Χωρίς αμφιβολία, οι πολυεθνικές εκμεταλλεύονται πλήρως όλα τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις διαφορές στα φορολογικά συστήματα των διαφόρων χωρών, κάνοντας κερδοσκοπικές - εικονικές συναλλαγές (υπερτιμολογήσεις, υποτιμολογήσεις, χαμηλότοκα δάνεια) μεταξύ θυγατρικών και μητρικών εταιριών και ανακαλύπτοντας τις χώρες που χαρακτηρίζονται «φορολογικοί παράδεισοι».

Η εναρμόνιση συνεπώς της φορολογίας εισοδήματος (φυσικών και νομικών προσώπων), όπως φαίνεται από την παραπάνω ανάλυση, είναι απαραίτητη και η Κοινότητα έχει προδιαγράψει ένα γενικό πλαίσιο δράσεως γι' αυτό το σκοπό, που επιδιώκει :

- προσέγγιση των γενικών δομών των φορολογιών εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων.
- προσέγγιση των φορολογικών συντελεστών των κερδών των επιχειρήσεων.
- εξαφάνιση της διπλής φορολογίας του εισοδήματος (οι φορολογικές δηλ. αρχές της κατοικίας του φορολογουμένου, θα συμψηφίζουν τον παρακρατούμενο φόρο από οποιοδήποτε κράτος - μέλος για τον υπολογισμό του οφειλομένου φόρου ή εκείνου που πρέπει να επιστραφεί).
- εναρμόνιση των συστημάτων παρακρατήσεως φόρων στην πηγή για μερίσματα ή τόκους ομολογιών.
- προσέγγιση της γενικής βάσης υπολογισμού των φορολογητέων κερδών των επιχειρήσεων.
- προσέγγιση των φοροτεχνικών μεθόδων και διαδικασιών (βεβαίωση φόρων, σχέσεις θυγατρικών - μητρικών επιχειρήσεων, συγχωνεύσεις, εκκαθαρίσεις).

Η αρχή της «ουδετερότητας» του Φ.Ε.Ν.Π. αναφέρεται στην «οικονομική αποδοτικότητα» του (economic efficiency). Συγκεκριμένα, ο φόρος δεν θα πρέπει να οδηγεί σε κακή κατανομή του συντελεστού «κεφάλαιο», ούτε να παρεμβαίνει στην προτίμηση του επενδυτού, όσον αφορά τη χώρα επιλογής για την τοποθέτηση των κεφαλαίων του ή του τόπου εγκαταστάσεως και διεξαγωγής της επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Πράγματι, θα πρέπει να επισημανθεί ότι μια από τις σπουδαίες διαταραχές στην οικονομική ανάπτυξη της ΕΟΚ αναφέρεται στην κατανομή των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στο χώρο της Κοινότητας. Ειδικότερα, η συμβολή της φ.ε.ν.π. στην επίτευξη αρίστης κατανομής

των πόρων² στο χώρο της κοινότητας εξαρτάται κυρίως από το κατά πόσον «διαφορικός» είναι ο φόρος στις διάφορες χώρες. Αυτό συμβαίνει διότι εάν υπάρχουν αποκλίσεις μεταξύ των συστημάτων στις χώρες-μέλη διαφοροποιούνται και τα καθαρά κέρδη μετά από το φόρο, πιθανότατα δε και η διπλή φορολογία (διεθνής)³. Η ιδεατή μέθοδος για να αποφευχθεί η διπλή φορολόγηση των κερδών είναι ο συνδυασμός της φορολογίας στη χώρα εγκαταστάσεως και της πιστώσεως του φόρου της αλλοδαπής. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, με το σύστημα της πιστώσεως του φόρου του εξωτερικού, η χώρα προελεύσεως του εισοδήματος δεν ενθαρρύνεται να επιβάλλει χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές στα κέρδη των επιχειρήσεων για να ανταγωνιστεί το ξένο κεφάλαιο⁴. Το κρίσιμο σημείο εδώ είναι ότι οι εγχώριοι φόροι και εκείνοι του εξωτερικού πρέπει να αφήνουν την επιχείρηση στην ίδια θέση καθαρών κερδών ως εάν η δραστηριότητα γινόταν στην ημεδαπή. Εάν αυτή η αρχή δεν εφαρμόζεται, τότε δημιουργούνται διαταραχές στην αγορά κεφαλαίου και στη συνέχεια επηρεάζεται η ροή του κεφαλαίου προς τα εκεί που «η καθαρή αποδοτικότητα» του είναι υψηλότερη (δηλ. χαμηλότεροι φόροι, *ceteris paribus*).

3. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

3.1. Γενικές Παρατηρήσεις

Για να επιτευχθεί εναρμόνιση των συστημάτων ΦΕΝΠ θα πρέπει να εξασφαλιστούν οι εξής προϋποθέσεις: Κοινή φιλοσοφία, κοινό φορολογικό σύστημα, όμοιοι φορολογικοί συντελεστές, κοινή βάση υπολογισμού και κοινή αντιμετώπιση της φορολόγησεως των κερδών που πραγματοποιούνται από επιχειρήσεις στο εξωτερικό⁵. Ειδικότερα, η κοινή φιλοσοφία είναι σκόπιμο να καθορίσει ποιος είναι υπόχρεος για το ΦΕΝΠ. Για την υπο-

2. Αναφορικά με τη συμβολή του φόρου στο στόχο της «φορολογικής δικαιοσύνης» αυτή είναι λιγότερο σημαντική, δεδομένου ότι ο φόρος αυτός επιβάλλεται ουσιαστικά επί της αποδοτικότητας του κεφαλαίου.

3. Spitz, B. (29), σελ. 24, 1972.

4. Richman, P. (28), *aeX*.5-11, 1963

5. Chown J. (4), σελ. 39, 1976, Chown J. & Hopper W. (5), σελ. 275, 1982. Dosser D. and Han S. (7), σελ. 11, 1968, European Commission (8), σελ. 9, 1971, (9), σελ. 5, 1975, Nyborg K., (23) σελ. 378, 1979, Prest A. (27), σελ. 15, 1972.

βοήθηση του ανταγωνισμού, θα ήταν επιθυμητό για τις χώρες - μέλη να υιοθετηθεί μία κοινή θέση στο θέμα αυτό, αλλά κάθε προσπάθεια επιλύσεως του προβλήματος με τη μέθοδο της εναρμόνισης πιθανώς να αποτύχει κυρίως γιατί δεν προβλέπεται ταυτόχρονη εναρμόνιση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων στον οποίο υπόκεινται οι προσωπικές εταιρίες. Εξάλλου, οι προσωπικές εταιρίες αντιμετωπίζουν πολύπλοκα νομικά προβλήματα ορισμού και μορφής, στα οποία υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών - μελών. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ίσως θα ήταν καλύτερα να διατηρηθούν οι βασικές αρχές που ισχύουν στα κράτη-μέλη αλλά ταυτόχρονα να δοθεί η ευχέρεια στις προσωπικές εταιρίες να επιλέξουν εάν θα συμπεριληφθούν στο σύστημα της ΦΕΝΠ.

Σχετικά με τη βάση υπολογισμού του ΦΕΝΠ, οι νομοθεσίες των κρατών-μελών προβλέπουν, σε γενικές γραμμές, τις ίδιες αρχές ορισμού και προσδιορισμού των κερδών (δηλ. αποσβέσεις, υπεραξία και ζημιές, αποθεματικά, μεταφορά ζημιών και εκτίμηση της φορολογικής υποχρεώσεως). Παρατάυτα, εάν κανείς εξετάσει τις εθνικές νομοθεσίες θα παρατηρήσει πολλές διαφορές σε πολλά σημεία. Για την εναρμόνιση της κοινής βάσεως υπολογισμού δεν έχει ληφθεί κανένα μέτρο. Ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τη βάση υπολογισμού του ΦΕΝΠ είναι τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα ενθάρρυνσης των ιδιωτικών επενδύσεων. Αρχικά, τέτοια κίνητρα είχαν υιοθετηθεί κυρίως στους οικονομικούς τομείς και αποσκοπούσαν στην ενθάρρυνση των επενδύσεων από τις επιχειρήσεις και την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων⁶. Έχει όμως διαπιστωθεί ότι τα κράτη - μέλη όλο και περισσότερο χρησιμοποιούν τη φορολογία για την άσκηση πολιτικής περιβάλλοντος, ενέργειας, απασχόλησεως κλπ. Όπως και στους άλλους τομείς έτσι και στον τομέα των κινήτρων οι εθνικές νομοθεσίες διαφέρουν σε πολλά σημεία. Τα κίνητρα αναπτύξεως παίζουν ένα βασικό ρόλο στον προσδιορισμό της βάσεως υπολογισμού του φόρου.

Αναφορικά με τη «φορολογική ουδετερότητα» του ΦΕΝΠ δεν είναι δυνατό να φθάσουμε σε ρεαλιστικά συμπεράσματα, εάν δεν λάβουμε υπόψη μας το βαθμό μετακυλίσεως (τιμές ή μισθούς) του. Αυτό το σημείο είναι πολύ σπουδαίο, διότι η καθαρή αποδοτικότητα του κεφαλαίου επηρεάζεται από το βαθμό μετακύλισης του φόρου, άρα και η επιλογή του τόπου τοποθετήσεως των κεφαλαίων. Συνεπώς, εξίσωση των ονομαστικών φορολογικών συν-

6. Fields D. and Stanbury W. (10), σελ. 381, 1970, Λεμονιάς Ε. (19), 1984, ΟΕCD(24), 1978.

τελεστών σε όλες τις χώρες - μέλη της ΕΟΚ, δεν είναι αρκετή για να επιτευχθεί ουδετερότητα του φόρου και «εξαφάνιση των δημοσιονομικών φραγμών», δεδομένου ότι ίσα πραγματικά φορολογικά βάρη δεν σημαίνουν κατ' ανάγκη ίσους ονομαστικούς φορολογικούς συντελεστές αλλά εξαρτάται από το βαθμό μετακυλίσεως του φόρου. Η έκθεση Newmark⁷ υποθέτει ότι ο φόρος αυτός μετακυλιέται, σε όλες τις χώρες-μέλη, και συνεπώς δεν υπάρχουν διαταραχές. Στην πραγματικότητα όμως αυτό δεν συμβαίνει και δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα, εάν μάλιστα ληφθεί υπόψη ο «μή συμμετρικός βαθμός μετακυλίσεως του φόρου» στις διάφορες χώρες - μέλη⁸. Η ύπαρξη διαφορών στο βαθμό και στις κατευθύνσεις μετακυλίσεως του φόρου είναι σημαντικός παράγοντας και επιπλέον οι διαφορές αυτές δεν επηρεάζουν μόνο τη διακίνηση των κεφαλαίων αλλά και εκείνη της εργασίας, ανάλογα με την κατεύθυνση μετακυλίσεως ή μη του φόρου προς τα εμπρός- τιμές ή προς τα οπίσω - μισθούς (forward ή backward tax shifting)⁹. Από μελέτες που έχουν γίνει φαίνεται ότι ο βαθμός μετακυλίσεως, οι κατευθύνσεις και η μέση ροπή προς μετακύλιση του φόρου αυτού διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα¹⁰. Δεν είναι αρκετό συνεπώς να εναρμονιστούν τα φορολογικά συστήματα αλλά πρέπει να προηγηθεί κοινή οργάνωση των αγορών (αγαθών και συντελεστών παραγωγής) των μελών - χωρών της Κοινότητας.

Εκτός όμως από τη δημιουργία ίσων ευκαιριών των επιχειρήσεων, σε οποιαδήποτε χώρα-μέλος της Κοινότητας και εάν ευρίσκονται, για μετακύλιση ή μη του φόρου, επιπρόσθετη και αναγκαία προϋπόθεση για την εξασφάλιση ουδετερότητας του φόρου είναι όπως ληφθεί μέριμνα και για όμοια φορολογική μεταχείριση των μερισμάτων σε όλες τις χώρες της **ΕΟΚ**.

3.2. Το προτεινόμενο από την Κοινότητα «Κοινό» Σύστημα ΦΕΝΠ

Το προτεινόμενο κοινοτικό σύστημα φορολογίας των εταιριών είναι το «πιστωτικό σύστημα» (imputation system). Η εισήγηση για έκδοση κατευθυντήριας οδηγίας¹¹ προβλέπει την εναρμόνιση των συστημάτων φορολογίας των εται-

7. International Bureau of Fiscal Documentation (15), σελ. 138, 1963.

8. Agapitos G. (1), σελ. 247, 1974, Patsouratis B. (25), σελ. 149, 1980.

9. Musgrave P., in Shoup (ed) (22), Vol. Π. σελ. 207-344, ειδικ. σελ. 215, 1967.

10. Agapitos G. (1), σελ. 249, 1974, Davis M. (6), σελ. 259, 1972.

11. European Commission (9), 392 final 2.7.1975.

ριών και των μεθόδων παρακρατήσεως φόρου των μερισμάτων. Η εισήγηση αυτή επιδιώκει την σύγκλιση, όσο τούτο είναι δυνατό, των συντελεστών φορολογίας των κερδών αλλά και εκείνων της πιστώσεως του φόρου, και επιπλέον αποβλέπει στη μείωση της διπλής φορολογίας των κερδών τόσο στην εταιρία όσο και στο επίπεδο των μετόχων. Το τελευταίο επιτυγχάνεται με την προβλεπόμενη «πίστωση φόρου», η οποία αποτελεί τμήμα του φόρου της ΑΕ, και παρέχεται η ευχέρεια να αφαιρεθεί από το φόρον του προσωπικού εισοδήματος του μετόχου.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του «πιστωτικού συστήματος» που προτείνει η Επιτροπή της ΕΟΚ, είναι :

(i) η επιχείρηση πληρώνει φόρο με βάση ένα μόνο συντελεστή για όλα της τα κέρδη. Ο προβλεπόμενος κανονικός φορολογικός συντελεστής είναι μεταξύ 45 % - 55 % των κερδών. Το ποσοστό πιστώσεως του φόρου ορίζεται μεταξύ 45 % - 55 % του κανονικού συντελεστή του ΦΕΝΠ επί των ακαθαρίστων διανεμομένων κερδών, στη συνέχεια ο μέτοχος συμπληρώνει στη φορολογική του δήλωση τα μερίσματα και το ποσό του φόρου που έχει πιστωθεί και το τελευταίο ποσό (μερικώς ή ολικώς) συμψηφίζεται με τον προσωπικό του φόρο.

(ii) η καθιέρωση μηχανισμού παρακρατούμενου φόρου για τα μερίσματα, 25 % επί των μερισμάτων, με εξαίρεση δύο περιπτώσεων : α) καμιά χώρα δεν θα παρακρατεί φόρο για τα διανεμόμενα μερίσματα από τις θυγατρικές προς τις μητρικές τους εταιρίες που είναι στο χώρο της Κοινότητας, και β) οι χώρες-μέλη μπορούν να μη παρακρατούν φόρους όταν τα μερίσματα διανέμονται σε μετόχους που είναι μόνιμοι κάτοικοι τους.

(iii) η επιχείρηση που διανέμει κέρδη στους μετόχους της, αλλά δεν της έχει επιβληθεί φ.ε.ν.π., πρέπει να καταβάλλει στο δημόσιο μια προκαταβολή φόρου με βάση τα μερίσματα που διανέμει. Αυτή η προκαταβολή θα συμψηφισθεί κατά τη λήξη του λογιστικού έτους με τη συνολική φορολογική υποχρέωση της επιχείρησης.

(iv) ένας μέτοχος, οπουδήποτε στην Κοινότητα, θα έχει πίστωση φόρου από το κράτος στο οποίο είναι εγκατεστημένη η επιχείρηση, αλλά θα συμψηφίζεται στο ΦΕΦΠ κατ' ευθείαν από τη χώρα που κατοικεί ο μέτοχος. Όταν μια επιχείρηση παίρνει κέρδη από άλλα κράτη - μέλη θα μπορεί να δίνει την πίστωση φόρου στους μετόχους της. Ακόμη, στην περίπτωση που τα κέρδη θα προέρχονται από χώρες εκτός της Κοινότητας, οι χώρες-μέλη θα υπολογίζουν στους κατοίκους τους - μερισματούχους μια πίστωση φόρου δεδομένου ότι ένας αντισταθμιστικός φόρος (compensatory tax or advance payment) θα

επιβάλλεται για να αντισταθμιστεί το κόστος της πιστώσεως του φόρου. Κατά τον ίδιο τρόπο είναι δυνατό, στα πλαίσια των συμφωνιών διπλής φορολογίας, να δίδεται πίστωση φόρου σε μετόχους που είναι κάτοικοι τρίτων χωρών.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 1, στο χώρο της Κοινότητας υπάρχουν διάφορα συστήματα φορολογήσεως των εταιριών, από το «κλασικό» (classical) μέχρι το «μερικό πιστωτικό» (partial imputation) και το «πλήρες πιστωτικό» (full imputation).

Αναμφισβήτητα υπάρχει σημαντική πρόοδος, αλλά απέχουμε πολύ από την επίτευξη πλήρους εναρμονίσεως των συστημάτων ΦΕΝΠ στις χώρες της ΕΟΚ. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών - μελών σχετικά με το σύστημα της ΦΕΝΠ, τους φορολογικούς συντελεστές, τη μορφή του πιστωτικού συστήματος και τους συντελεστές πιστώσεως του φόρου. Είναι φανερό συνεπώς ότι η μερική εισαγωγή του πιστωτικού συστήματος, όπως προβλέπεται στη σχετική εισήγηση της Επιτροπής, θα έχει πολύ διαφορετικούς αντίκτυπους για κάθε χώρα - μέλος.

Το σύστημα που προτείνει η κατευθυντήριος αυτή οδηγία αναμένεται, σε σύγκριση ιδιαίτερα με το κλασικό σύστημα ΦΕΝΠ, να έχει τις πιο κάτω επιπτώσεις¹²:

- ενθαρρύνει τα διανεμόμενα κέρδη και συνεπώς θα συμβάλλει στην ουδετερότητα των διαφόρων μορφών χρηματοδοτήσεως των επιχειρήσεων.
- συμβάλλει στην ουδετερότητα των διαφόρων νομικών μορφών των επιχειρήσεων.
- οδηγεί σε δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους.
- μειώνει την τάση για φοροαποφυγή από φορολογούμενους με υψηλή φορολογική υποχρέωση.
- συμβάλλει στην ενθάρρυνση και δημιουργία ενιαίας κεφαλαιαγοράς στην Κοινότητα.
- μεταχειρίζεται όμοια τους μετόχους όλων των χωρών - μελών της ΕΟΚ.

Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η Επιτροπή της ΕΟΚ επιλέγοντας το σύστημα φορολογίας που θα εφαρμοσθεί για εναρμόνιση δεν λαμβάνει υπόψη της

12. European Commission, O.J. No. C 39/22.3.1969 και O.J. No C 253/5.11.75 και για περισσότερη ανάλυση, βλέπε Αγαπητός Γ. (3) σελ. 80- 82, 1986.

Πίνακας 1
Τα Συστήματα ΦΕΝΠ στις Χώρες της ΕΟΚ

ΧΩΡΑ	Φορολογικός Συντελεστής	Συντελεστής πιστώσεως του φόρου 1 (tax credit)	Παρακρατούμενος φόρος μερισμάτων (withholding tax)
1. Αγγλία 2	52 % (Κέρδη άνω των 26 εκατ. δρχ.)	42,9 % 39,6 %	0
2. Βέλγιο	45 % (Κέρδη άνω των 22 εκατ. δρχ.)	40,7 % 49,8 %	20 %
3. Γαλλία	50 %	50 % 50 %	0 % (ημεδαποί) 25 % (αλλοδαποί)
4. Γερμανία	56 % (αδιανέμητα κέρδη 36 % (διανεμόμενα »)	50 % 100 % (του φόρου επί των μερισμάτων)	25 %
5. Δανία	40 %	25 % 37,5 %	30 %
6. Ελλάδα	49 % (αδιανέμητα κέρδη)	100 % (μόνο για τις εισηγμένες και ονομαστικές μετοχές	42 % ή 45 % (εισηγ. ονομ. /ανων.) 47 % ή 53 % (μη εισηγ. ονομ. /ανων.)
7. Ιρλανδία	50 % (κέρδη άνω των 3,5 εκατ. δρχ.)	43,9 % 42,9 %	0
8. Ιταλία	30 % 16,2 % (επί του φόρου) (41,3 %)	33,3 % 77,7 %	10 % (ημεδαποί) 30 % (αλλοδαποί)
9. Λουξεμβούργο 2	40 % (κέρδη άνω των 2 εκατ. δρχ.)	0	15 %
10. Ολλανδία 2	48 % (κέρδη άνω των 1,1 εκατ. δρχ.)	0	25 %

1. Το πρώτο ποσοστό αναφέρεται στα ακαθάριστα μερίσματα, ενώ το δεύτερο στο φόρο επί των κερδών. 2. Για κέρδη κάτω αυτού του ορίου προβλέπονται χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές.

Πηγή: European Economy Νο 16 July 1983 (Διαμόρφωση μέχρι την 1.1.83, εκτός της Ελλάδος που αναφέρεται στη διαμόρφωσή μας μέχρι το 1986).

ένα κρίσιμο σημείο 13 που αναφέρεται, όπως έχουμε τονίσει, στη μετακύλιση του φόρου στις χώρες - μέλη της Κοινότητας. Συγκεκριμένα, εάν ο ΦΕΝΠ μετακυλίεται, έστω μερικώς, αυτό αποδυναμώνει την προσπάθεια για μείωση της διπλής φορολογίας, γιατί μόνον ένα μικρό ποσοστό του φορολογικού βάρους θα επιρρίπτεται στην επιχείρηση. Εφόσον υπάρχει η πιθανότητα να μετακυλίει η επιχείρηση έστω τμήμα του φόρου, το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να επιλέξουμε εκείνο το σύστημα φορολογίας που δεν ενθαρρύνει την επιχείρηση να μετακυλίσει το φόρο. Ειδικότερα, αναγνωρίζεται ότι ο ΦΕΝΠ είναι πιο κατάλληλος για μετακύλιση, σε σύγκριση με το φόρο φυσικών προσώπων, και συνεπώς ένα φορολογικό σύστημα που προβλέπει ότι η επιχείρηση φέρει το μεγαλύτερο βάρος της φορολογίας κερδών ενισχύει αυτό καθ' εαυτό τη μετακύλιση του φόρου σε σχέση με την περίπτωση που το βάρος αυτό το φέρουν οι μέτοχοι. Με βάση αυτές τις παραδοχές, το δυαδικό σύστημα (Dual system) σε σχέση με το πιστωτικό, παρέχει περιορισμένη δυνατότητα μετακύλισης του φόρου. Αυτό συμβαίνει γιατί σύμφωνα με το «πιστωτικό σύστημα» ο φόρος επιβάλλεται σε μεγάλη έκταση στην επιχείρηση και σε λιγότερη στους μετόχους. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι εάν ο φόρος μετακυλίεται, ο μέτοχος επωφελείται μία πίστωση φόρου σε βάρος των άλλων μελών της κοινωνίας.

4. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΦΕΝΠ

4.1. Γενικές παρατηρήσεις

Εδώ θα επισημάνουμε τις πιθανές επιπτώσεις που θα έχει μια αναμόρφωση της φενπ στην Ελλάδα ώστε να εναρμονιστεί με το προτεινόμενο πιστωτικό σύστημα από την Κοινότητα. Το «πιστωτικό» αν και δεν έχει γίνει επίσημα το «κοινό» σύστημα φενπ, το γεγονός ότι 7 από τις 10 χώρες - μέλη ουσιαστικά το εφαρμόζουν δείχνει ότι αυτό θα είναι το σύστημα που έχει μεγάλη πιθανότητα να υιοθετηθεί τελικά από την Κοινότητα.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το ελληνικό σύστημα ΦΕΝΠ είναι στην ουσία μια φορολογία των μη διανεμομένων κερδών (dividend deductions system) δεν είναι πολύπλοκο και αποτελεί την απλούστερη ίσως μορφή συστήματος για την αντιμετώπιση και αποφυγή της διπλής φορολόγησης των μερισμάτων.¹⁴

13. Αγαπητός Γ. (3), σελ. 73-4, 1986.

14. Πατσουράτης Β. (26), 1984.

Ευνοεί όμως τα μη διανεμόμενα κέρδη (γιατί ουσιαστικά δεν υπάρχει φορολογία υπεραξίας κεφαλαίου) και μεταχειρίζεται δυσμενώς τα διανεμόμενα κέρδη ανάλογα με τη μορφή της μετοχής (εισηγμένη ή μη στο χρηματιστήριο, ονομαστική ή ανώνυμη) πράγμα που δεν συμβάλλει στην καλύτερη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς και του χρηματιστηρίου. Στα πλαίσια, επίσης, της ΦΕΝΠ παρέχονται πολλά και διαφορετικά φορολογικά κίνητρα επενδύσεων, κατά μη ορθολογικό συνήθως τρόπο, με συνέπεια την αμφισβητούμενη επίδραση τους στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και το μεγάλο δημοσιονομικό κόστος τους.

Η επακριβής εκτίμηση των επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία από την αναμόρφωση του σημερινού συστήματος ΦΕΝΠ με το «πιστωτικό» σύστημα που προβλέπει η κοινότητα δεν είναι εύκολη. Αυτό συμβαίνει γιατί η εφαρμογή του πιστωτικού συστήματος είναι κατ' ουσίαν μια αναμόρφωση του υφιστάμενου συστήματος και όχι αντικατάσταση του με ένα εξολοκλήρου νέο, οπότε θα μπορούσαμε ευκολότερα να υποθέσουμε ίση απόδοση της νέας φορολογίας (equal yield substitution) και να απομονώνουμε τις επιπτώσεις. Επιπλέον, η συμμετοχή του φόρου αυτού στο ΑΕΠ ή στο σύνολο των φορολογικών εσόδων δεν είναι σημαντική, πράγμα που δυσκολεύει ακόμη περισσότερο την ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων αυτής της μεταρρύθμισης.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι το ύψος και η διάρθρωση της ΦΕΝΠ επηρεάζει τις επιχειρηματικές επιλογές και την τοποθέτηση των κεφαλαίων πλην όμως δεν είναι ο μόνος ή ο κυριότερος προσδιοριστικός παράγοντας της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αναμένεται, συνεπώς, ότι μια αύξηση του φόρου ή μια μερική αναμόρφωση της ΦΕΝΠ θα επηρεάσει οριακά τις επιχειρηματικές αποφάσεις. Ιδιαίτερα στην ελληνική περίπτωση σαν κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα θεωρούνται: η περιορισμένη ευθύνη των μετόχων, ο οικογενειακός χαρακτήρας των επιχειρήσεων, οι εργασιακές σχέσεις, οι όροι χρηματοδοτήσεως, οι επιχορηγήσεις για επενδύσεις και τα φορολογικά κίνητρα, γενικότερα.

Παρά τις πιο πάνω δυσκολίες, είναι δυνατό να αναλύσουμε τις κατευθύνσεις και την ποιοτική διάσταση των επιπτώσεων της φορολογικής αυτής μεταρρύθμισης, και αυτό γίνεται σχετικά ευκολότερο δεδομένου ότι είναι γνωστά τα διάφορα συστήματα φενπ και τα μειονεκτήματα - πλεονεκτήματά τους.

Η αναμόρφωση του συστήματος φενπ έχει επίπτωση σε πολλούς τομείς τόσο στην επιχείρηση όσο και στην οικονομία γενικότερα¹⁵. Η ανάλυση μας εδώ θα καλύψει τις επιπτώσεις: στην επιχείρηση, στο μέτοχο, στον κρατικό προ-

15. Goode R. (11) σελ. 25, 1951, Hansen B. (12), σελ. 19, 1967.

πολογισμό και στην οικονομία γενικότερα (δηλ. στην κατανομή των πόρων, στην οικονομική ανάπτυξη και στη σταθεροποίηση της οικονομίας)¹⁶

4.2. Επιπτώσεις στην Επιχείρηση και στους Μετόχους

Οι επιπτώσεις της φορολογικής αναμόρφωσης που αναλύουμε θα εξαρτηθούν από τις μεταβολές που θα γίνουν στο ισχύον σύστημα.

Οι κυριότερες διαφορές μεταξύ του ισχύοντος σήμερα ελληνικού συστήματος φεπ και του προτεινόμενου από την ΕΟΚ δίνονται συνοπτικά από τον πίνακα 2 στον οποίο φαίνονται οι νέες ρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν. Συγκεκριμένα, η σημαντικότερη για την επιχείρηση διαφορά μεταξύ του υφισταμένου συστήματος στην Ελλάδα και του προτεινόμενου από την ΕΟΚ αναφέρεται στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης ώστε να συμπεριλάβει και τα διανεμόμενα κέρδη. Αντίθετα η μεταβολή του ύψους του φορολογικού συντελεστή που απαιτείται μπορεί να είναι ακόμη και μηδενική, πλην όμως θα επιβάλλεται στο σύνολο των κερδών και όχι μόνον στα αδιανέμητα που ισχύει σήμερα. Εξάλλου, ευνοϊκή επίπτωση για τους μετόχους θα έχει η προβλεπόμενη πίστωση φόρου 45%-55%, σύμφωνα με την οποία ο μέτοχος θα μπορεί να συμψηφίζει το ποσό αυτό με το ποσό του φόρου που προκύπτει από το προσωπικό του εισόδημα, ενώ σύμφωνα με το σύστημα που ισχύει σήμερα το σύνολο των διανεμόμενων κερδών φορολογούνται με την κλίμακα φεπ, εξαιρουμένου μόνο ενός τμήματος των μερισμάτων που προέρχονται από μετοχές εισηγμένες στο χρηματιστήριο ενώ αντίθετα εάν οι μετοχές δεν είναι εισηγμένες, ο μέτοχος δεν έχει ούτε καν το δικαίωμα να πάει τα μερίσματα στην κλίμακα φεπ. Το πιστωτικό σύστημα δεν προβλέπει αυτές τις διακρίσεις ανάλογα με τη μορφή της μετοχής κι έτσι εξασφαλίζεται φορολογική ισότητα των μετόχων. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το ισχύον σύστημα οι μέτοχοι που είναι κάτοχοι ανωνύμων μη εισηγμένων μετοχών στο χρηματιστήριο, είναι σε δυσμενέστερη θέση από τις άλλες κατηγορίες μετόχων γιατί με τον παρακρατούμενο φόρο στο επίπεδο της επιχείρησης εξαντλείται η φορολογική τους υποχρέωση και δεν έχουν δικαίωμα να συμπεριλάβουν τα μερίσματα τους στη δήλωση φεπ και να τους επιστραφεί ο φόρος που έχει παρακρατήσει η επιχείρηση.

Αυτό βέβαια γίνεται σκόπιμα επειδή οι μετοχές είναι ανώνυμες για να αποφευχθεί η φοροδιαφυγή, πλην όμως οι μέτοχοι αυτοί φορολογούνται επαχθέστερα. Επιπλέον το απαλλασσόμενο ποσό σε βάρος των μη εισηγμένων μετόχων σε σχέση με εκείνο των εισηγμένων οδηγεί στην άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους. Με το πιστωτικό σύστημα οι επιχειρήσεις αναμένεται,

16. Patsouratis B. (25), σελ. 250,1980.

Πίνακας 2
Μεταβολές στο Ελληνικό Σύστημα ΦΕΝΠ για να Ευθυγραμμιστεί με το προτεινόμενο από την ΕΟΚ

Μεταβλητές Συγκρίσεως	Προτεινόμενο Κοινοτικό Σύστημα	Ελληνικό Σύστημα (1985)	Μεταβολές που πρέπει να γίνουν στο Ελληνικό σύστημα για να ευθυγραμμιστεί με το Κοινοτικό
I. Στο επίπεδο της επιχείρησης α. Φορολογική Βάση	Σύνολο Κερδών Διανεμόμενα και μη	Αδιανεμόμενα Κέρδη	Διεύρυνση της φορολογικής βάσης ώστε να συμπεριληφθούν και τα διανεμόμενα κέρδη
β. Φορολογικός Συντελεστής	45 % - 55 %	49 %	
II. Στο επίπεδο του Μετόχου	Μείωση της συνολικής επιβάρυνσης της φερε κατά το ποσό της πιστώσεως φόρου που. c ντι-στοιχεί στα διανεμόμενα κέρδη (μερική πίστωση)	Τα μερίσματα μπορούν να συμπεριληφθούν στην φ.ε.φ.π. του μετόχου εκτός της ανώνυμης και μη εισηγμένης μετοχής και συμψηφίζεται ο φόρος που έχει παρακρατηθεί από την επιχείρηση	Απαιτείται ρύθμιση
III. Παρακράτηση Φόρου	25 % (κυρίως για τους μη μόνιμους κατοίκους της ΕΟΚ).	42 % - 53 % (ανάλογα με τη μορφή της μετοχής)	
IV. Αντισταθμιστικός ή προκαταβαλλόμενος φόρος	Επιβολή αντισταθμιστικού φόρου ίσου με το ποσό της πιστώσεως φόρου στα μερίσματα για τα οποία δεν έχει επιβληθεί φ.ε.ν.π.	Δεν υπάρχει	

σε σχέση με το ισχύον σύστημα, να διανέμουν περισσότερα κέρδη επειδή η σ η - μερινή φορολογική επιβάρυνση των μη διανεμόμενων κερδών είναι χαμηλότερη σε σύγκριση με εκείνη του νέου συστήματος. Εντούτοις το κίνητρο αυτό μπορεί να αποδυναμωθεί, εάν ληφθεί υπόψη ότι ο ανώτατος οριακός φορολογικός συντελεστής της κλίμακας φεφπ είναι πολύ υψηλότερος εκείνου της φενπ και κατά συνέπεια ο μέτοχος οφελείται εάν φορολογηθεί μόνο στο επίπεδο της επιχείρησης, ιδιαίτερα εάν το πιστωτικό σύστημα δεν παρέχει «πλήρη» πίστωση του φόρου και όταν οι επιχειρήσεις είναι οικογενειακές που σ' αυτήν την περίπτωση οι μέτοχοι και η Α.Ε. ενδιαφέρονται για τη συνολική φορολογική επιβάρυνση των μετόχων και της επιχείρησης. Επιπλέον, με το νέο σύστημα η επιχείρηση οφελείται από μία αύξηση των διανεμόμενων κερδών επειδή φορολογείται μεν το σύνολο των κερδών πλην όμως δίδεται πίστωση φόρου για τα διανεμόμενα κέρδη και συνεπώς η συνολική φορολογική επιβάρυνση μειώνεται. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η διεύρυνση της φορολογικής βάσης πιθανώς να ωθήσει την επιχείρηση σε αύξηση της φοροδιαφυγής ή/και φοροαποφυγής για να μειωθούν τα φορολογητέα κέρδη, γιατί μπορεί να εκληφθεί σαν αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης του εισοδήματος των Α.Ε., με πιθανότητα μείωσης και της παραγωγής. Επιπλέον είναι πιθανό η διόγκωση της φορολογικής επιβάρυνσης στο επίπεδο της επιχείρησης να οδηγήσει, όπως έχουμε τονίσει, στην ενίσχυση του κινήτρου της επιχείρησης να μετακυλίσει το φόρο στους καταναλωτές¹⁷. Σ' αυτή την περίπτωση το πιστωτικό σύστημα, και ιδιαίτερα το πλήρες (100 % tax credit), δημιουργεί σημαντική αδικία σε βάρος των μη μετόχων φορολογουμένων γιατί η πίστωση του φόρου που παρέχεται στο μέτοχο είναι μια αδικαιολόγητη κρατική επιχορήγηση.

Το σύστημα παρακρατήσεως του φόρου των μερισμάτων στην πηγή, που λειτουργεί πολύ απλά στην ελληνική περίπτωση (βέβαια μόνον για τις ονομαστικές εισηγμένες μετοχές) ελαχιστοποιεί τα περιθώρια φοροδιαφυγής, φορολογεί τα προσωπικά εισοδήματα των αλλοδαπών και είναι απλούστερο, σε σχέση με το προτεινόμενο κοινοτικό, για το μέτοχο. Αυτό συμβαίνει γιατί σύμφωνα με το ελληνικό σύστημα παρακρατήσεως του φόρου, η επιχείρηση παρακρατεί το φόρο για λογαριασμό του Κράτους και ο μέτοχος (εκτός του κατόχου ανωνύμου μη εισηγμένων) στην προσωπική δήλωση της φεφπ δηλώνει το ποσό του μερίσματος συν το παρακρατούμενο φόρο, πληρώνοντας στη συνέχεια μειωμένο φεφπ κατά το ποσό του παρακρατηθέντος φόρου από την επιχείρηση.

Το πιστωτικό σύστημα αναμένεται ότι θα ενισχύσει επίσης την ουδετερότητα των διαφόρων μορφών χρηματοδοτήσεως των επιχειρήσεων (δηλ. αυτοχρηματοδότηση σε σχέση με τη χρηματοδότηση από πηγές εκτός της επιχείρησης) δεδομένου ότι θέτει σε ίση μοίρα το δανεισμό και την έκδοση μετοχών

17. Agapitos G. (2), σελ. 14,1979.

αλλά επιπλέον δεν ενθαρρύνει τη διανομή των κερδών στους μετόχους. Ενισχύει επίσης την ουδετερότητα των διαφόρων νομικών μορφών των επιχειρήσεων, π.χ. προσωπικές ή ανώνυμες εταιρίες. Αναμένεται επίσης να επιδράσει πολύ ευνοϊκά στις συνθήκες της κεφαλαιαγοράς δεδομένου ότι με τον προβλεπόμενο μηχανισμό πιστώσεως του φόρου και την ίδια μεταχείριση όλων των μορφών των μετοχών θα ενθαρρυνθούν οι μικροί αποταμιευτές να αγοράσουν μετοχές οι οποίοι είναι πολυάριθμοι σε σχέση με τους υψηλούς εισοδηματίες. Τέλος, η ενθάρρυνση της δημιουργίας ενιαίας κεφαλαιαγοράς στο χώρο της κοινότητας και η αναμενόμενη ενίσχυση της κινητικότητας του κεφαλαίου αναμφισβήτητα θα οφελήσει την ελληνική κεφαλαιαγορά και τις επιχειρήσεις.

4.3. Επιπτώσεις στον Κρατικό Προϋπολογισμό

Όπως έχουμε αναλύσει, ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτής της φορολογικής μεταρρύθμισης είναι η διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ώστε η φορολογία στο επίπεδο της επιχείρησης να καλύπτει και τα διανεμόμενα κέρ-

Αναμένεται συνεπώς, *ceteris paribus*, σε συνδυασμός και με τη μείωση της φοροδιαφυγής, αύξηση των εσόδων από τη φενπ. Η τελική δε επίδραση στο σύνολο των φορολογικών εσόδων πιθανό να είναι σημαντική, δεδομένου ότι προβλέπεται συμψηφισμός μόνον μέρους του ποσού του φόρου που έχει πιστωθεί, ενώ στο ελληνικό σύστημα, ιδιαίτερα για ορισμένες μορφές μετοχών, προβλέπεται ουσιαστικά πλήρης συμψηφισμός του φόρου που έχει παρακρατηθεί στην επιχείρηση. Εάν πάντως υποθέσουμε ότι θα διατηρηθεί το ίδιο ποσοστό διανεμόμενοι κερδών και η σημερινή κατανομή των μετόχων, τότε το αναμενόμενο αποτέλεσμα θα είναι ευνοϊκό για τον προϋπολογισμό.

Το νέο σύστημα θα συμβάλλει επίσης στον περιορισμό της φοροδιαφυγής από δύο πλευρές. Οι μέτοχοι με χαμηλό φορολογικό συντελεστή στη φεφπ θα δηλώσουν τα μερίσματα τους για να επωφεληθούν την πίστωση φόρου, που έχει γίνει στο επίπεδο της επιχείρησης με φορολογικό συντελεστή υψηλότερο εκείνου του προσωπικού τους εισοδήματος. Δεδομένου, επίσης, ότι ο φορολογικός συντελεστής που προβλέπει το πιστωτικό σύστημα είναι υψηλός και πλησιάζει τον ανώτατο φορολογικό συντελεστή της κλίμακας της φεφπ επιδρά ανασταλτικά για τον υψηλό εισοδηματία να κατευθυνθεί στη δημιουργία μιας εταιρίας με σκοπό τη φοροδιαφυγή για τα προσωπικά του εισοδήματα.

4.4. Επιπτώσεις στην Κατανομή των Πόρων

Η αποδοτικότερη κατανομή των πόρων γίνεται με τη λειτουργία του μηχανι-

σμού της αγοράς, συνεπώς μια φορολογική μεταρρύθμιση καλυτερεύει την κατανομή των πόρων εάν ενισχύει το μηχανισμό της αγοράς ώστε οι συντελεστές της παραγωγής, και ιδιαίτερα το κεφάλαιο, να κατευθύνονται εκεί που καθορίζει η προσφορά και η ζήτηση αυτών των συντελεστών. Συγκεκριμένα, για την περίπτωση της αναμορφώσεως της φ.ε.ν.π. σύμφωνα με τη θεωρία της αποδοτικότερης (Pareto optimality) κατανομής του κεφαλαίου στην οικονομία το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να είναι «ουδέτερο» μεταξύ διανεμόμενων και μη κερδών και επιπλέον μεταξύ του τομέα «Α.Ε.» και εκείνου «εκτός των Α.Ε.». Πράγματι το πιστωτικό σύστημα φορολογεί με ένα συντελεστή το σύνολο των κερδών, έτσι η εφαρμογή του αναμένεται να έχει ευνοϊκές επιπτώσεις στην κατανομή των διαθέσιμων πόρων δεδομένου ότι το ελληνικό σύστημα φενπ κατ' ουσίαν ευνοεί τα μη διανεμόμενα κέρδη επειδή : (α) δεν υπάρχει φόρος υπεραξίας, και (β) ο ανώτατος οριακός φορολογικός συντελεστής της κλίμακας φεφπ είναι πολύ υψηλότερος εκείνου της φενπ με συνέπεια τα μερίσματα των υψηλών εισοδηματιών να φορολογούνται επαχθέστερα από τα μη διανεμόμενα κέρδη. Η διακριτική αυτή μεταχείριση υπέρ των μη διανεμόμενων κερδών, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, υποβοηθά τις υπάρχουσες επιχειρήσεις γιατί παρέχει τη δυνατότητα αυτοχρηματοδότησης τους πλην όμως είναι σε βάρος των νέων επιχειρήσεων, που συνήθως προσφεύγουν στην κεφαλαιαγορά για την εξασφάλιση μετοχικού κεφαλαίου, και επομένως δεν οδηγεί στην άριστη κατανομή των πόρων.

Η ενθάρρυνση όμως διανομής κερδών σημαίνει ότι στην αγορά κεφαλαίων θα υπάρχουν περισσότερα κεφάλαια με συνέπεια την τόνωση του ανταγωνισμού μεταξύ των υποψηφίων μετόχων για αγορά μετοχών με συνέπεια η χρηματοδότηση νέων επιχειρήσεων ή επανεπένδυση των υφισταμένων να γίνεται με τους κανόνες του μηχανισμού της αγοράς.

Το πιστωτικό σύστημα όπως έχουμε τονίσει εξασφαλίζει επίσης καλύτερη κατανομή των πόρων γιατί είναι ουδέτερο αναφορικά με νομική μορφή της επιχειρήσεως δηλ. Α.Ε.ή Ε.Π.Ε. ή Ο.Ε.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι η επίπτωση του φενπ στην κατανομή των πόρων μεταξύ των τομέων ΑΕ και μη ΑΕ, αναφέρεται στην μακροχρόνια (long-run) επίδραση δεδομένου ότι για να επιτευχθεί εξίσωση της καθαρής αποδοτικότητας του κεφαλαίου στους διάφορους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας, το κεφάλαιο μετακινείται από τους κλάδους που φορολογούνται περισσότερο προς εκείνους που φορολογούνται λιγότερο¹⁸. Αυτό, όπως είναι φυσικό, δεν είναι εύκολο να συμβεί βραχυχρόνια (short-run) και επιπλέον εξαρτάται

18. Harberger A. (13), σελ. 345 - 348, 1982 και του ιδίου (14), σελ. 25 - 80, 1964.

από το βαθμό κινητικότητας του συντελεστή και την ελαστικότητα υποκαταστάσεως μεταξύ των συντελεστών παραγωγής των τομέων, όπως επίσης και από τη μορφή της συνάρτησης παραγωγής. Η επίπτωση συνεπώς στην κατανομή των πόρων, θα είναι διαφορετική για τις επιχειρήσεις «εντάσεως κεφαλαίου», που η δυνατότητα κινητικότητας είναι πιο περιορισμένη, σε σχέση με τις επιχειρήσεις «εντάσεως εργασίας».

4.5. Επιπτώσεις στην Οικονομική Ανάπτυξη και στη Σταθεροποίηση της Οικονομίας

Όπως έχουμε τονίσει, η σημασία της φενπ στην Ελλάδα από την πλευρά των εσόδων είναι πολύ μικρή. Η σημασία της όμως από τη σκοπιά της βιομηχανικής και περιφερειακής ανάπτυξης είναι μεγάλη γιατί η φορολογία αυτή έχει χρησιμοποιηθεί σαν όργανο ενθαρρύνσεως των παραγωγικών επενδύσεων, ιδιαίτερα στις μη αναπτυγμένες περιοχές της χώρας, σε συνδυασμό με τα φορολογικά-χρηματοπιστωτικά κίνητρα αναπτύξεως. Το κόστος αυτών των κινήτρων, σε απώλεια δημοσίων εσόδων, είναι πολύ υψηλό ενώ το αποτέλεσμα τους είναι αμφισβητήσιμο όσον αφορά την αύξηση, την ποιοτική αναδιάρθρωση και την καλύτερη περιφερειακή κατανομή των ιδιωτικών επενδύσεων. Αυτό το αντικείμενο όμως δεν είναι στα πλαίσια της μελέτης μας¹⁹. Είναι όμως γενικά αποδεκτό ότι η φενπ στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως είναι η ελληνική, παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη ανάλογα με τη διάρθρωση της και το ύψος της συνολικής φορολογικής επιβαρύνσεως του εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα. Η επίπτωση της φενπ στο ρυθμό ανάπτυξης είναι έμμεση και εκδηλώνεται μέσα από την επίδραση της στις επενδύσεις και την αποταμίευση, όπου οι πρώτες εξαρτώνται από τους διαθέσιμους πόρους για τη χρηματοδότηση επενδύσεων και από το κόστος του κεφαλαίου, ενώ οι αποταμιεύσεις εξαρτώνται από την επίδραση του φόρου στην αποταμίευση των Α.Ε., των ιδιωτών και του Κράτους. Συγκεκριμένα, το πιστωτικό σύστημα φενπ χαρακτηρίζεται από την ουδετερότητα του, όπως έχουμε τονίσει, και η διάρθρωση του ενθαρρύνει την προσέλκυση νέων μετόχων. Επιπλέον, δε το γεγονός ότι το ελληνικό σύστημα φενπ θα εναρμονιστεί με εκείνα που ισχύουν στην ΕΟΚ θα συμβάλλει στην προσέλκυση κεφαλαίων και από αλλοδαπούς επενδυτές. Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση για την εξασφάλιση θετικών αποτελεσμάτων αυτής της φορολογικής αναμόρφωσης είναι η ύπαρξη κινήτρων αναπτύξεως παρόμοιων με εκείνων των χωρών της ΕΟΚ, και η διατήρηση πάντοτε ενός ανεκτού βαθμού

19. Κουτσογιάννης Π. (17), σελ. 20, 1975, Λεμονιάς Ε. (19), σελ. 43, 1984, και Χασσιδ Ι. (30), 1983.

κλίματος εμπιστοσύνης ώστε να μην αποθαρρύνονται οι υποψήφιοι επενδυτές. Αναφορικά με την εναρμόνιση των παρεχομένων κινήτρων αναπτύξεως στα πλαίσια της φενπ η Κοινότητα δεν έχει προχωρήσει κι αυτό είναι ένας σημαντικός ανασχετικός παράγοντας, σε συνδυασμό με τη μη εναρμόνιση ακόμη του προσδιορισμού της φορολογητέας βάσης των κερδών, για τη δημιουργία ενιαίας κεφαλαιαγοράς στην ΕΟΚ και τη δυνατότητα ελεύθερης διακίνησης του κεφαλαίου.

Όπως φαίνεται από την παραπάνω ανάλυση είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί η επακριβής επίπτωση στην επενδυτική δραστηριότητα γιατί αυτό εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Σ'αυτούς τους παράγοντες μπορούν να συμπεριληφθούν και πολλοί άλλοι όπως : κατά πόσο οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα μετακυλίσεως του φόρου, πως ο φόρος θα επηρεάσει τα διαθέσιμα κεφάλαια, το κόστος και την αποδοτικότητα του κεφαλαίου, γενικότερα.

Οι πιο πάνω επιπτώσεις της αναμόρφωσης της φενπ στο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης αναπόφευκτα συνδέονται και με τις επιπτώσεις της στη σταθεροποιητική κατάσταση της οικονομίας. Αυτό συμβαίνει γιατί και στις δύο περιπτώσεις η ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων αποτελεί το σημαντικότερο μοχλό εξασφάλισης αυτών των δύο βασικών οικονομικών στόχων. Συγκεκριμένα, το βασικό ερώτημα που ανακύπτει σχετικά με την επίπτωση στη σταθεροποίηση είναι εάν η αναμόρφωση της φενπ θα δημιουργήσει διαταραχές στην οικονομία που θα αποδυναμώσουν ή θα ενισχύσουν τη διατήρηση συνθηκών σταθεροποιήσεως. Οι διαταραχές αυτές εκδηλώνονται κυρίως : στις ιδιωτικές επενδύσεις, στις τιμές, στις εξαγωγές, στην ιδιωτική κατανάλωση και στις εισαγωγές²⁰, και τελικά στο επίπεδο απασχολήσεως-παραγωγής. Όπως έχουμε αναλύσει οι επιπτώσεις στις ιδιωτικές επενδύσεις θα είναι όχι σημαντικές, οι επ'πτώσεις όμως στην ιδιωτική κατανάλωση αναμένονται θετικές, δεδομένου ότι θα σημειωθεί αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των μετόχων. Η αύξηση αυτή της ζήτησης ενώ θα έχει ευνοϊκές επιδράσεις στην παραγωγή και στην απασχόληση εντούτοις θα ενισχύσει τις πληθωριστικές πιέσεις οι οποίες θα ενταθούν εάν οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα μετακυλίσεως της αυξήσεως του φόρου προς τις τιμές (forward tax shifting), πράγμα όμως που στη συνέχεια θα επηρεάσει αρνητικά την ενεργό ζήτηση.

Αξίζει πάντως να επισημάνουμε ότι η προβλεπόμενη αύξηση του φόρου στο επίπεδο της επιχείρησης θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο επίπεδο παραγωγής, στην απασχόληση και στις τιμές των παραγομένων προϊόντων του τομέα που υπόκειται σε φενπ αλλά και στις σχετικές τιμές όλων των προϊόντων. Όπως είναι

20. Johansen L. (16), σελ. 51 - 74, 1965.

γνωστό από τη βασική θεωρητική ανάλυση, η μεταβολή του φενπ συνεπάγεται διαφορές στον οριακό λόγο υποκαταστάσεως των συντελεστών παραγωγής μεταξύ του τομέα : των Α.Ε. και του τομέα που δεν επιβάλλεται ο φενπ. Οι διαταρακτικές αυτές επιδράσεις έχουν σαν αποτέλεσμα ότι το σημείο ισορροπίας της παραγωγής δεν θα βρίσκεται στο χώρο των σημείων αποδοτικότητας (efficiency locus).²¹ Επιπλέον, η μεταβολή του φόρου οδηγεί στη μείωση του προϊόντος του τομέα που υπόκειται στο φενπ, που είναι κυρίως ο βιομηχανικός τομέας. Εδώ γίνεται όπως είναι φανερό η υπόθεση ότι, βραχυχρόνια, ο φόρος δεν επηρεάζει την αποδοτικότητα του κεφαλαίου (κέρδη προς αρχικούς συντελεστές παραγωγής) και ο φόρος μετακυλιέται προς τα εμπρός (forward tax shifting)²², μακροχρόνια όμως αυτό δεν θα συμβεί²³. Βραχυχρόνια, συνεπώς, θα έχουμε αυξητικές διαταραχές στις σχετικές τιμές με αποτέλεσμα, για τα αντίστοιχα αγαθά, να σημειωθεί αύξηση εισαγωγών και μείωση εξαγωγών και τανάπαλι.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η φορολογική εναρμόνιση επιβάλλεται για να επιτευχθεί «φορολογική ουδετερότητα» στο χώρο της Κοινότητας. Αυτό συνεπάγεται μεταρρυθμίσεις τόσο στο σύστημα των εμμέσων όσο και των φόρων εισοδήματος στη χώρα μας. Ιδιαίτερα, στο ΦΕΝΠ που καλύπτει η παρούσα εργασία, είναι σκόπιμο για τη χώρα μας η φορολογία αυτή να προσαρμοστεί στο «πιστωτικό σύστημα» που προτείνει η Κοινότητα. Επειδή δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθούν οι επιπτώσεις αυτής της φορολογικής προσαρμογής αναλύσαμε τις κατευθύνσεις και την ποιοτική τους διάσταση. Το πιστωτικό σύστημα θα ενισχύσει την ουδετερότητα των διαφόρων τρόπων χρηματοδοτήσεως και των νομικών μορφών των επιχειρήσεων με συνέπεια την ενίσχυση της ελληνικής κεφαλαιαγοράς και την εξασφάλιση καλύτερης κατανομής των πόρων. Τέλος, η εναρμόνιση της φενπ αναμένεται, ιδιαίτερα μακροχρόνια, να έχει ευνοϊκές επιπτώσεις στο επίπεδο της παραγωγής και της απασχολήσεως.

-

21. Melvin R. (20), σελ. 11, 1981

22. Krzyzaniak M. and Musgrave R. (18), σελ. 37, 1963.

23. Herberger A. (13), σελ. 346, 1962.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- (1) Agapitos, G., «Inflationary Effects and the Harmonisation Aspects of Taxes on Profits with Reference to the U. K. Manufacturing Industries, 1951- 70», unpublished D. Phil, thesis, University of York (England), Nov., 1974.
- (2) Agapitos, G., «The Impact of Taxes on Price Inflation», *Bulletin of Economic Research*, pp. 14-23, May, 1979.
- (3) Αγαπητός, Γ., «Η Φορολογία Εισοδήματος στην Ελλάδα: Εναρμόνιση με ΕΟΚ και Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή», ΚΕΠΕ, Αθήνα, 1986.
- (4) Chown, J., «The Harmonisation of Corporation Tax in the EEC», *British Tax Review*, No 1, pp. 39-48, 1976.
- (5) Chown, J., and Hopper, W., «Company Tax Harmonisation in the EEC», *Intertax*, pp 275-283, Aug. 1982.
- (6) Davis, J.M., «An Aggregate Time Series Analysis of the Short - run Shifting of Company, Taxation in the U.K.», *Oxford Economic Papers*, Vol. 24, pp. 259-286 1972.
- (7) Dosser, D. and Han, S. S., «Taxes in the EEC and Britain: the Problem of Harmonisation», *International Institute of International Affairs PEP*, London, 1968.
- (8) European Commission, «Corporation Tax and Income Tax in the European Communities», Brussels (The Van den Tempel Report), 1971.
- (9) European Commission, «Proposal for a Directive of the Council Concerning the Harmonisation of Systems of Company Taxation and of Withholding Taxes on Dividends», Com. (75) 392 final, 2.7. 1975.
- (10) Fields, D., and Stanbury, W., «Incentives, Disincentives and the Income Tax: Further Empirical Evidence», *Public Finance*, No 3, pp. 381 -415, 1970.
- (11) Goode, R., «Corporation Income Tax», Wiley, N. York, 1951.
- (12) Hansen, B., «The Economic Theory of Fiscal Policy», translated by P.E' Burke, G. Allen and Unwin Ltd., London, 1967.
- (13) Harberger, A.C., «The Incidence of the Corporation Income Tax», *Journal of Political Economy*, pp. 345 - 348, 1962.
- (14) Harberger, A.C., «Taxation, Resource Allocation and Welfare», ch. in the *Role of Direct and Indirect Taxes in Federal Revenue System*, NPER and Brookings Institution, Princeton University Press, pp. 25 - 80, 1964.
- (15) I.B.F.D., «The EEC Reports on Tax Harmonisation», an Unofficial Translation by H. Thurston, 1963.
- (16) Johansen, L., «Public Economics», N. Holland Publ. Company, Amsterdam, 1965.

- (17) Κουτσογιάννης, Π., «Κίνητρα Οικονομικής Ανάπτυξης, Φορολογική Πολιτική και Δημοσιονομική Νομοθεσία δι' Επενδύσεις εκ του Εξωτερικού», ΚΕΠΕ, 1975.
- (18) Krzyzaniak, M., and Musgrave, R., «The Shifting of the Corporation Income Tax: An Empirical Study of its Short- run Effect upon the Rate of Return», The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1963.
- (19) Λεμονιάς, Ε., «Αναπτυξιακά Κίνητρα στην Ελλάδα και στην ΕΟΚ», ΚΕΠΕ, 1984.
- (20) Melvin, J.R., «Taxes, Relative Prices and Trade», paper presented at the I.E.A. Conference «the Problems of Changes in Relative Prices, Athens, 1981.
- (21) Minet, P., «Full Text of the Rome Treaty and an ABC of the Common Market», C. Johnson, London, Nov. 1961.
- (22) Musgrave, P., «Harmonisation of Direct Business Taxes : A Case Study», in Shoup éd., «Fiscal Harmonisation in Common Markets», Vol. II, 1967.
- (23) Nyborg, K., «Harmonisation of Company Taxation and of Withholding Taxes on Dividends», Interm report of the European Parliament drawn up on behalf of the Committee on economic and monetary affairs, Intertax, pp. 378 - 387, No. 10, 1979.
- (24) OECD, «A Survey of Incentives and Performance Requirements», OECD, Paris, 1978.
- (25) Patsouratis, B., «The Greek Corporation Income Tax System: Some Aspects of Business Tax Harmonisation», unpublished D. Phil. Thesis, Glasgow University, 1980.
- (26) Πατσουράτης, Β., «Συγκριτική Ανάλυση του Ελληνικού Συστήματος Φόρου Εισοδήματος Νομικών Προσώπων και του Συστήματος που Ισχύει στις Περισσότερες Χώρες της ΕΟΚ», Σ Π Ο Υ Δ Α Ι, σελ. 386 - 399, 1984.
- (27) Prest, A., «The Select Committee on Corporation Tax», British Tax Review, pp. 15-22, 1972.
- (28) Richman, P., «Taxation of Foreign Investment Income, an Economic Analysis», the Johns Hopkins Press, 1963.
- (29) Spitz., B., «International Tax Planning», Butterworths, London, 1972.
- (30) Χασσίδ, Ι., «Κίνητρα Επενδύσεων και ιεπενδυτική Συμπεριφορά: Διαπιστώσεις για το Βιομηχανικό Τομέα». ΙΟΒΕ, Αθήνα, 1983.